

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 36

9 SEPTEMBRIE 1923

În acest număr: *Vlaicu de Octavian Goga*; *Bisericuța dela noi din sat*, poezie de *Teodor Murășanu*; *Pe două și pe trei cărări* de *Eugen Goga*; *Schimbările de nume* de *Ion Gorun*; *Războiul mercenarilor* de *Alexandru Hodoș*; *Amintiri din temniță* de *Septimiu Popa*; *Coloniile de munte din Banat* de *P. Nemoianu*; *Germania care nu plătește* de *Cronicarul Carpaților*; *Gazeta rimată*: *Visul unui șef de trib* de *Ulpiu-Traian Dungă*; *Insemnări*: Redacționale, În amintirea lui *Vlaicu*, *Criza literară ardeleană*, *O nouă publicație maghiară*, *Problema administrativă*, *Jocuri de societate*, *Iar alegerea dela „Astra”*, etc., etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

Vlaicu

Visul cel mai frumos îl plătim mai scump... Avea și el un vis, care nu-l părăsia niciodată. De câte ori ieșeam la plimbare afară din Sibiu, cum se iveau în zare creștetele munților, Vlaicu părea schimbat. Vorbia mai puțin, își curma glumele și rărea pasul. Era distrat. Îl lua în stăpânire un calm necunoscut și fruntea, senină de obicei, i se învăluia într-o umbră de seriozitate. Deodată îl vedeam strângând buzele, clipind din gene și uitându-se departe. Se opria brusc și mă prindea de braț..

„Pe-acolo, vezi, s'ar putea trece Carpații... Mă tot gândesc, care ar fi mai bună: valea Oltului, valea Prahovei... Tu ce zici?...“

Rămâneam locului câte un cias-două și el vorbea... Vorbia de visul lui. Își judeca aparatul, îi cumpănea calitățile și lipsurile, combina lungimea drumului, curențele atmosferice, înălțimea culmilor. Punea tot la cântar și nu mai avea odihnă. În fundul ochilor vii deslușiai o strălucire de patimă. El, care avea vorbe așa de puține, nici nu încerca să-și lămurească ispita, dar din câte un cuvânt aruncat, din tăcerea bruscă, din privirea aceea îndărătnică vedeai că pătrunde pe deplin simbolul întâiului sbor peste munții cari ne rup în două...

Se înviora ca de un fior în tot trupul când încheia vorba cu un gest de biruitor:

„Ce are să fie atunci, când oi sbura eu peste Carpați...“

* * *

Visul ăsta l'a omorât...

L'a omorât înainte de-a fi început să trăiască. Era doar abea în pragul vieții, cu fierberea tulbure încă a celor treizeci de ani. Nu i-a dat nici măcar răgazul să se desmetească puțin, să privească în jur, să pătrundă cât de cât vârtejul în care a ajuns el de acolo din Bințiști de pe malul Murășului. Abia se scuturase de praful odăiței de student, îl ardeau frigurile tinereții și-i era departe încă ceasul cumpănilor potolite. Aruncat din senin în mijlocul vâltorii, singur cu patima lui,

el se simțea stângaci, sfios, desarmat. La tot colțul îl aștepta o surpriză, o licărire proaspătă de lumină, un fior necunoscut...

Așa a fost fulgerat Vlaicu la începutul drumului. A răsărit deodată din marea anonimă, și-a rotit aripile deasupra noastră, ne-a silit să-l căutăm tot mai sus în înaltul cerului și-a căzut într-o clipită cu trupul sdrobot de propriul făt... — Eterna poveste a tuturor care vin cu o prorocie pe pământ...

Așa cum s'a desfășurat însă, tragedia lui are o înaltă semnificare simbolică. E un val de lumină, care a isbucnit din regiunile vaste ale geniului nostru popular, a uimit o clipă lumea și s'a întors iară acasă, ca o solie ce și-a împlinit datoria. O flacăra, care joacă noaptea în largul câmpului, ca să știe satul că acolo în pământ zace îngropată o comoară.

Așa a strălucit Vlaicu, așa s'a dus. Opera lui spune tuturor, că în lumea de unde a venit el, sub acoperișul casutelor albe dela țară, trăește și se sbate, lovit de mizerii, chinuit de boli și de jandarmii unguri, minunatul suflet creator al țaranului român. Aeroplanul care a despicat văzduhul la Aspern, alături de cele mai avansate invenții ale civilizației umane, a indicat încă odată culmile la cari se poate ridica acest suflet risipit de veacuri pe cărările înguste ale vieții primitive. A fost o nouă dovadă pe seama tuturor, cari întârzie încă să înțeleagă unde trebuie căutat rostul nostru; o nouă dovadă că trebuie descătușat cât mai grabnic acest uriaș înlănțuit, care își poate cuceri un loc de cinste în întrecerea universală.

* * *

Pare un paradox ciudat, dar e așa. Aurel Vlaicu, care și-a nemurit numele cu o invenție de domeniul celei mai înaintate probleme a culturii moderne, a fost și a rămas până în ceasul din urmă o întrupare tipică a țaranului român, a țaranului ardelean. Prea era dintr'o bucată, prea se încercuise în gândurile lui, prea deaproape îi era înrudirea cu spiritul inventiv al poporului nostru, ca să se poată desface de moștenirea deacasă. El a umblat la școală, a trecut, a făcut studii politehnice în Germania, a învățat unguerește și nemțește, a ascultat concerte și teatru, dar cultura străină n'a fost în stare să-i spulbere îndemnurile lumii patriarhale, de care nu s'a deslipit niciodată. Vlaicu a rămas țaran...

Absorbit de-un gând care-i străbătea toată ființa, el nu putea privi decât înainte spre țintă. N'avea nici răgazul, nici trebuința să se uite în lături. Erau atât de angajate toate resorturile simțirii lui de dorința care-l muncea, că alte chemări ale vieții nu-i putea pătrunde izolarea. Nu i-a cerut culturii decât atâta cât îi trebuia pentru planurile lui. Alte tentații nu l-au putut robi. A învățat deci matematica superioară, chimia și fizica, dar s'a scuturat de toate celelalte ca de-un balast. Cu spiritul lui de selecțiune, cu intuiția admirabilă ce-o avea din copilărie, el căuta cele mai simple formule pentru teoriile științifice, cari îl preocupau, apelând mai mult la puterea de imaginație, la bunul simț al minții fărănești și mai ales la îndemânarea mâinii, care

nu greșia niciodată. Muncia cu patimă, unind devotamentul sălbatic al geniului cu stăruința țărăneasă.

Deaceea Vlaicu a fost toată viața lui un izolat, cum rar se întâlnește. În vremea când găuria șuruburile lui migăloase, viața, firește, cu toate valurile ei curgea alături de dânsul. El nu-i vedea aspectele multicolore, încrucișarea de pasiuni, cari se agitau în umbră. Nu cunoștea rețeaua de convenții și îndatoriri, care îndruma pe trecătorii din jurul lui. Nici nu putea s'o vadă, doar până în clipa când s'au închis pe veci ochii aceia strălucitori au fost ațintiți numai spre cer...

Dacă vrei să-l înțelegi trebuia să-l vezi în atelier. Acolo era el acasă. În mijlocul mașinilor, în murmurul monștrilor de oțel, se strecura silueta lui sveltă în bluză albastră de uvrier și-o vedea răsărind sprintenă la toate colțurile. Cerceta mersul roților, atingea cângile în căderea lor ritmică, împărția ordine. Pupilele nestâmpărate îi străluceau ca doi licurici și toată figura lui primea o lumină nouă. Simțea par'că plutind împrejur ceva din voința creatoare, un vâl diafan împletit din lumini și umbre, ceva din misterul geniului în luptă cu materia. Când apăsa un resort și se opreau toate alergările, el mai rămânea o clipă cu privirea înfiptă în pădurea de sârme. Zâmbia apoi și se apropia de mașină. Ii netezea grumazul de metal cu intimitate, îi spunea glume și-i vorbea ca unei ființe vii...

Intr'uu târziu se întorcea spre noi și continua râzând: Am visat-o azi noapte, pe asta mică. Făcea prostii, se suia pe perete drept în sus... Acum se poartă bine...

Și-apoi încrețind fruntea ușor: Mașina e mai de omenie ca omul. Mașina nu minte. Ascultă și primește porunca. Eu în oameni m'am înșelat, în mașini niciodată...

Bietul Vlaicu, ce desmințire grozavă i-a gătit soarta...

Scos din atelier și pus în largul vieții, el, care cunoștea toate legile mecanice, rămânea buimăcit și pierdea busola. Avea par'că ceva din stângăcia paserilor cu aripile tăiate. Privea mirat împrejur, căuta un sprijin. Se simțea străin. Vedea în fața lui o lume nouă, cu care el n'a avut a face niciodată. Se poticnea la tot pasul. Auzia lozince neînțelese, vedea pătimi nepătrunse, fețe luminate de dorinți neștiute. Tot ce mișuna împrejur, întreg caleidoscopul pestriț de pe calea Victoriei i se părea un bălcu bizar plin de ciudățenii și șiretlicuri. Mergea înainte târît ca de-o undă, distrat, încurcat în socoteli, prinzând câte-o frântură de frază aruncată, zâmbind deopotrivă tuturor cari îl trăgeau de mână.

În dibuirea asta prin haos dă greș de multeori, nesocotea o mulțime de prejudecăți, schimba oamenii, nu potrivea vorbele. Toate câte vedea în drum își amestecau conturile și se grămădeau într'un val înform schimbat la tot pasul de capriciul clipei...

Seara când venea la restaurant mișca din umeri... — M'am întâlnit cu Popescu... Zice că nu-i bună firma Gnom, e mai bună Anzani... Ce prostie...

— Ce?

— I-am spus, dumneata ești liberal cam tachist..

Așa vorbea uneori... Cei din jur rămăneau încurcați, când auzeau ce spune. Ii vedeai strângând din umeri, zâmbind și dumerindu-se că omul asta habar n'are ce vorbește. Ei nu-și dau seama, că pentru Vlaicu, cuvintele, acest fluid elastic, nu aveau nici o semnificare deosebită. Obișnuit să-și toarne gândurile într'o formă materială, în metal sau în lemn, vorba lui venea ca un joc capricios, pornită câteodată numai de dragul sunetului...

Eu, — spunea de-atâtea ori, — nu știu să vorbesc. Nici n'am mai mult de patru sute de cuvinte. Le învățesc așa... Când întrebau de aeroplan, le-am spus: eu nu pot vorbi. Chemați pe Lupu, să vorbească el. Mie să-mi dați o tablă și-o cretă și când isprăvește el, arăt eu...

Cu toate aceste, tovarășia pe care o căuta mai mult era a scriitorilor. Intre ei se vedea mai iubit, mai înțeles. Ii și fermeca melodia frazei când venea limpede cu proiecțiuni de lumină. Atunci asculta cu buzele strânse și nu-i scăpa nimic. Tăcea și la urmă pleca fruntea covârșit de admirație: Cum știți voi spune tot ce vreți...

De multeori se întâmpla, când eram împreună cu Chendi și Iosif, — unii dintre cei mai buni din pușinii lui prieteni, — se întâmpla de unul arunca vorba: De ce stai pe gânduri, Vlaicule? Vorbește și tu!...

Vlaicu clipea din gene. Avea un zâmbet de copil biruit.

— Eu nu pot, ca voi...

Și-apoi, după câteva clipe de tăcere, scoțând din buzunarul vestei un șurub, ni l-a pus pe masă...

— Iacă, o silabă din gândurile mele...

* * *

Cu firea lui particulară nu mulți l-au înțeles. Lumea îl admira, pușinii lui prieteni îl îmbrățișau cu multă dragoste, dar judecata tranșantă a spiritelor mediocre nu l-a pătruns niciodată. Vedeau în el doar abilitatea obișnuită astăzi a omului-pasăre, un pilot ca atâți alții. Puterea de creație prinsă în libelula lui măiastră n'o puteau aprecia. Ii judecau repede pe urma unui gest, sau a unei vorbe străine, poate, de rostul lui. Ii socoteau naturaleța drept mărginire, dragostea de adevăr drept insolentă. Și-apoi mai avea încă o mulțime de păcate: figura lui de ardelean greoiu: nu știa franțuzește, nu cunoștea culisele politice, nu avusese aventuri galante... S'au găsit mulți, deci, cari l-au amărât, i-au pus piedeci în loc să-i deie ajutor, l-au purtat cu vorbe până i-au deșteptat toată bănuiala lui țărănească...

Cu deosebire din lumea subțire a „ciocoișor“ îi veneau cele mai multe tulburări. Ii despărțea de ei par'că o pornire inconștientă de ură strămoșească. Imi povestea cu scârbă cum odată unui, neștiind cum să-l mai înjure pe urma unui sbor nereușit, l-a făcut cioban pe franțuzește, își însemnase vorba: *Sang de berger*...

În fața lor Vlaicu era schimbat. Mândru, laconic, bătos, încrezut, arunca vorbe lapidare.

— A venit astăzi unul, — spunea — unul de gargarisea când vorbea și făcea mäh, mäh... Că așa pe dincoala... Nu s'ar putea un

motor mai ieftin?... De cincisprezece cai întâi... după aceea altul de treizeci... că țara n'are bani... Vorbea și el și făcea : mâh, mâh... Nu pricepea nimic... I-am răspuns: tot ce se poate, domnule, da să te sui dumneata în el...

Cum să nu se supere d. Edgar Bostandaki? Cum să nu plece furios:

— *Sang de berger...*

In mijlocul prietenilor, Vlaicu se desgheta ușor. Il părăsea și sfiala și privirea tulbure de pe calea Victoriei. Vorba lui curgea limpede și presărată cu glume și cu frânturi de înțelepciune dela țară. Vesel, comunicativ, naiv ca un copil, spunea tot ce avea pe inimă.

Aveai în fața ta chipul simpatic al țaranului nostru. Păstra în suflet neatinsă toată comoara din bătrâni. Când arunca bereta de aviator și părăsea problemele tehnice, nu mai era decât băiatul frunțașului Dumitru Vlaicu din Bințiși. Vorbea valea Murășului prin rostul lui. De-acolo veneau cântecele pe cari le cânta din gură sau din vioară, de-acolo veneau poveștile, principiile de viață, superstițiile, dragostea lui de sunete și colori. Un ceas petrecut laolaltă îmi vrăjea toată simplitatea curată a vieții noastre patriarhale. Părea că în trecut o mână nevăzută ridicase vălul de pe un colț inverzit din pământul Ardealului...

Niciodată în îndrumările intime ale sufletului nu l-a părăsit firea lui de sătean drept, limpede la minte, cuviincios și măsurat în faptele lui.

Mi-aduc aminte, odată după ascensiunea dela Sibiu. Vizitam împreună școala de industrie țărănească de acolo. Era o groază de lume, toată robită de îndrăsneala lui Vlaicu. Sburase pe-un vânt puternic, primejduindu-și viața ca de-atâteaori. Fiecare îi cerea un cuvânt, o glumă, o lămurire, El, însă, intimidat de admirația aceasta spontană, cerca să zâmbească, să atragă atenția în altă parte. Rătăcit se uita împrejur. Era jenat și ar fi dorit un colț de liniște. De-odată simt că mă strânge de braț și mi-se apleacă la ureche șoptind:

— Uite ce m'am gândit. Văd acolo niște stofă de odăjdii. Spune, te rog, să faci un rând pe cheltuiala mea, să le trimită în sat la noi pentru biserică. Iacă adresa...

Așa s'a întâmplat. Odăjdiile dăruite de Vlaicu au plecat peste câteva zile.

Până acolo sus în albastrul văzduhului, unde plutea el cu aripi meștere, până acolo a putut să-i strălucească crucea umilă de pe bisericuța din Bințiși...

* * *

Fire de artist, Vlaicu a fost un temperament pasionat. Tot ce făcea pornea din convingerea și devotamentul unui suflet cu alvia adâncă. Munca lui era determinată de-o necesitate organică și n'avea nici o legătură cu micile trebuinți ale vieții lui de toate zilele.

Niciodată nu s'a gândit la o slujbă, la o leafă. Nu cunoștea nici banul, nici mijloacele unui traiu bun. Mergea înainte stăpânit de nevroză,

cu mintea chinută de neastâmpărul creațiunii. Impulsurile lui veneau din adâncimi mari, de dincolo de limitele rațiunii. Veșnic frământat de-un gând nou, nu cunoștea odihna. Deprins în timpul din urmă cu călătoriile lui aeriane, îl chema tot mai des dorul să se avânte în spațiu. Ii trebuia lărgime de orizont, viteză vertiginoasă, distanță. Când n'avea aeroplanul, se urca în automobil și se îmbăta de ritmul roților sprintene. Inzadar îi spuneau doctorii să se lase de pilotaj, să facă o cură la Căciulata și să se păzească cu defectul lui de inimă... Nu-i băga în seamă...

Odată căzuse bolnav de rinichi și zăcea de vre-o două luni și jumătate. Palid, slab, cu buzele arse de friguri, sta între perini. Cu capul întors spre fereastră căuta din ochi un petec de cer albastru:

— Ce moarte stupidă ar fi să mor în pat!

* * *

Acum Vlaicu nu mai este. L-a fulgerat visul nostru al tuturor în care s'a muiat și aripile lui: să treacă munții, să dărâme în conștiința milioanei stavila care ne desparte. Astfel capătă și moartea lui un înțeles simbolic, o putere magică care robește sufletele.

Vlaicu e primul sol al unui vis milenar, întâiul soldat căzut pe-un câmp de bătaie, cel dintâi sânge vărsat pentru trecerea Carpaților. Ca un post de avangardă al unei oștiri care așteaptă ordinul de plecare, el moare prevestind izbânda. Moartea lui s'guduie toate fibrele simțirii românești. Toți îl plâng, toți aleargă să-l mai vadă, să-i arunce o floare pe mormânt. Prin inimi trece fiorul cu care să anunță marile primeniri ale unui neam. Simțim cu toți măreția clipei: avem întâiul mort al unei idei, îi așteptăm pe ceilalți...

Moartea asta a răscumpărat nemurirea lui Vlaicu. Pasărea lui nu și-a oprit numai o clipă aripile, ea va pluti totdeauna deasupra sufletelor noastre, o uriașe pasăre albastră a credinței românești. Ea arată drumul pe care se merge înainte.

Movila lui Vlaicu e întâiul popas al unei idei în drumul ei de triumf...

* * *

O după amiază tristă de toamnă e acum.

Afară șuieră vântul și pe fereastra deschisă văd cum în razele de soare ale apusului obosit tremură frunze galbene desprinse din castani. Frunze veștede, visuri spulberate, vieți coborâte în țărână...

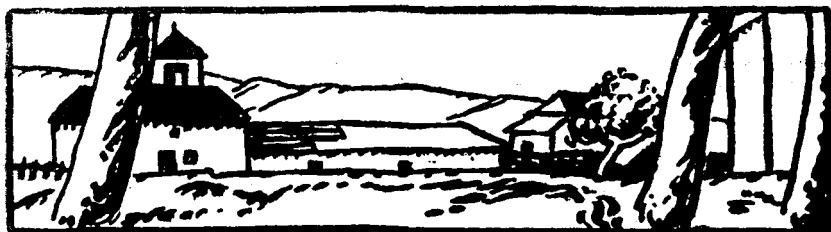
Imi trec prin minte toți câți s'au dus de curând, sburători cu aripile frânte... Iosif, Chendi, Vlaicu... Dorm acum cu toții... E atât de chinuitoare clipa în care înțelegi, că dacă vrei să mai întâlnești prieteni trebuie să te duci în țintirim...

Intors cândva la București, n'am să-i mai văd în gara de Nord, așteptându-mă cu glume și cântece. Am să privesc împrejur zadarnic și-o să stau uluit, când are să mă întrebe birjarul: Unde să vă duc?

— Du-mă la Bellu!...

Paris, Septembrie 1913

OCTAVIAN GOGA

Bisericuța dela noi din sat...

Bisericuța dela noi din sat
E-un biet schelet ce-abia mai stă'n picioare,
Lăcaș sărac... însă privind spre soare
Cu turnul lui de vifore 'ncercat.

În încăperea-i prea ne'ncăpătoare
Supus trec pragul din gorun cioplit
Și mă opresc cu pieptul răscolit
În fumul de tămâie-aromitoare.

...Unde-am ajuns, în ce comori streine,
Pe ce țărâm, în care colț de lume?
Ce-i viforul de taine fără nume
Ce-și arde vălvătaia 'n jur de mine!?

Privesc uimit, ascult... din strana 'naltă
Se leagănă-un fuior de melodii,
Răspund din cor acorduri de copii
Și glasuri mai profunde la olaltă.

Miroase ca o jertfă busuiocul...

Cu gene lungi ca spicele de grâu,
Un rând de fete 'n colț cu flori la brâu
Fac cruce des și-și cheamă 'n gând norocul.

Alături, în cămăși frumos cusute:
Copii, neveste cu priviri șirete,
Flăcăi, moșnegi cu înțelepciunea 'n plete,
Evlavioase babe petrecute.

Bătrânul preot îmbrăcat în fir
Se roagă 'n barbă și cădelnițează,
Din lumânări râd flori ce sângerează,
Plecat poporul stă și-ascultă 'n șir...

Ascult și eu plecat... din strana 'naltă
Se 'nvoibură fuiorul de cântări,
Răspund din cor nevrâstnice strigări
Cu alte zeci de glasuri la olaltă...

Și peste toate-un plâns de-acorduri mici —
Încât cu neputință de mistere
Să nu-i plinească Domnui, tot ce cere,
Poporului care se roagă-a ci...!

TEODOR MURĂȘANU

Pe două și pe trei cărări...

În mijlocul căldurilor de vară a izbucnit prin presa negustorilor de hârtie tipărită dela București bomba „cazului Argetoianu“. Săptămâni întregi coloanele murdare ale urâcioșilor *händleri* din strada Sărindar au fost umplute cu tot felul de știri mincinoase, pentru a zăpăci pe cetitori. Nu le mai recapitulez, fiindcă mi-e silă chiar și de contactul acesta indirect cu nădușeala intelectuală a unor indivizi cari necinstesc scrisul românesc. Trebuie să înregistrez însă un fapt interesant, care denotă o ridicolă stare de spirit a partidului național. E vorba de cearta ce s'a iscat între *Adevărul* și *Lupta*, — Rozenthal fiind din principiu contra d-lui Argetoianu și Honigmann apărându-l pe fostul ministru de interne, firește, tot din motive de ordin pur principiar.

Lumea mare îmi închipui că nu cunoaște motivele acestei dure-roase deosebiri de vederi între cei doi stâlpi ai cugetării politice dela noi. Și poate că e bine să se știe de ce s'au luat de păr patronii d-lui Iuliu Maniu. Dihonia lor lămurește un colț din bucătăria politică în care își fierbe ciorba sălcie celebra sută a severdanilor chemați să cârmuiască destinele Ardealului — dar ce zic! — ale țării întregi, nu peste mult.

Iată ce s'a întâmplat. Partidul național, ca de obicei, și de data aceasta umblă pe două cărări. Fuziunea cu rămășițele pur conservatoare ale grupării de sub șefia răposatului Tache Ionescu, în ciuda întregului alai cu care a fost trâmbițată, în realitate nu a rămas decât o simplă mesalianță, merită să se desfacă la cea dintâi probă de foc. Conservatorii credeau că se cunună cu niște proști guvernabili, a căror „popularitate“ vor ști să o exploateze, iar mireasa dela Blaj își făcea socoteala că zestrea politică a d-lui Mișu Cantacuzino îi va șterge pata regionalismului sau cel puțin i-o va acoperi. Nici nu mai încape îndoială că, dupăcum se întâmplă de obște în astfel de împrejurări, amândouă părțile s'au înșelat amarnic. Proștii s'au dovedit a fi încăpățânați, iar boereasca prezență a fiului Nababului în partidul național nu a schimbat nimic din mutra campestră a d-lui Iuliu Maniu. Lucrurile au mers înainte ca și până atunci, rău de tot, convingându-se fiecare

contractant în parte că mai e nevoie de o peteceală oarecare pentru ca menajul să nu se strice cu rușine. Atât d. Iuliu Maniu cât și „regătenii“ d-sale s'au uitat împrejur după un amic al casei, care să le vie în ajutor.

„Cazul Argetoianu“ le-a căzut de minune în bătaia puștii. Ahtiate, amândouă ramurile „naționale“ s'au năpustit asupra lui Iacome de câștig. Ramura tachistă, reprezentată în acest caz prin *Lupta* lui Honigmann, și-a ales ca punct de sprijin, ca să zicem așa, pe d. Argetoianu. În ipoteza că d. Argetoianu ar părăsi partidul poporului, d-l Mișu Cantacuzino și-l dorea tovarăș cu greutate față de exorbitantele pretențiuni ale d-lui Iuliu Maniu. Popamania își închipuiau însă altfel soluționarea nenorocitei lor situații de izolați fără sorți de izbândă. Ei au scontat ieșirea d-lui Argetoianu din partidul poporului, pentru a se înțelege cu d. general Averescu în vederea unui guvern de colaborare. De aceea s'a aruncat cu atâta furie *Adevărul* împotriva d-lui Argetoianu.

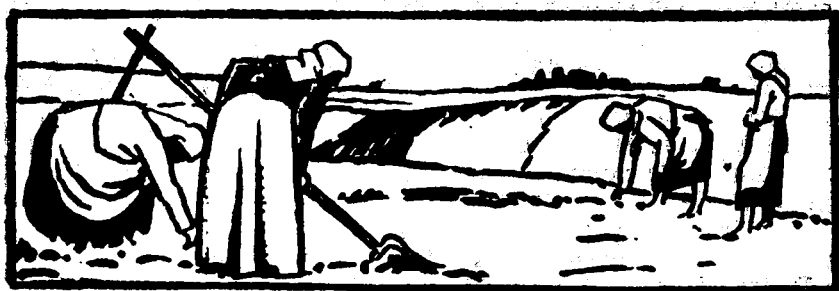
Aceasta a fost inteligenta intrigă țesută cu atâta străvezie dibăcie între „subhurghiile“ blăjene și podul Mogoșoaiei. Aceasta este și în clipa de față, spre marea veselie a spectatorilor ironici. Mai rămâne numai să se producă și desbinarea partidului poporului, pentruca hazul să-și ajungă culmea.

Până atunci să ni se dea însă voie să constatăm încă odată în ce hal de desorientare și slăbiciune se găsește suta așa zisului partid național. Atâți cât sunt, se sbat pe drumuri opuse, căutând să se înțelească pe socoteala vecinilor. Nici o forță a convingerilor și nici o credință aleasă nu-i frământă pe acești bieți întârziați ai unor vremuri cari nu mai vor parcă sa moară niciodată.

Și mai putem constata ceva destul de important cu acest prilej. S'ar părea din toată povestea aceasta că Rozenhal este ortodoxul național adevărat, iar Honigmann e abia un pârlit de neolog în cadrele organizației politice a d-lui Iuliu Maniu, cu tot ajutoriul pe care i-l dă zilnic vărul său Paukerow, care stă la Cluj, mă rog, și e ardelean get-beget.

Prin urmare să luăm aminte! Partidul național umblă pe două cărări. Și nici acestea nu-i sunt suficiente. Partidul național ar dori să umble pe trei cărări. Ii urăm să ajungă să le dobândească pe toate trei, ca să-i putem număra picioarele. Astăzi știm că are patru. Atunci ar avea probabil șase. Ce animal are să fie? Doamne ferește!...

EUGEN GOGA

Schimbări de nume

Ceea ce francezul numește *une scie* (fierăstrău), ajunsese pentru noi vr'o câțiva, într'o vreme, tachinarea colegului nostru Ion Popescu, cu numeroasele și zilnicele întâlniri ale acestui nume la cele mai variate rubrici ale gazetelor, și chiar ale gazetei la care scriam împreună: — Măi Popescule, de ce drăcii te-ai apucat iară? Auzi că te-a prins omul la cotețul cu găini și te-a dat pe mâna sergentului... A, Popescule, se fac astfel de lucruri? Uite că te-au dat afară dela percepție pentru delapidare de bani publici... Și cu toate astea, iată-te numit judecător pe pace la Călmățui! — Bravo Popescule, felicitările noastre, dar nu știam când te-ai dedat la cultura viței... Iată-te decorat cu „Meritul viticol“ clasa a III-a... Bine, bine, înțeleg să cultivi vița, dar ce cauți în viile Domnului? Uite că te-au găsit pe stradă în stare de ebrietate manifestă și te-au condus la secția respectivă... Un om onorabil ca tine, despre care spune dincoace că ai fost cooptat în consiliul de administrație a băncii „Camăta poporului“! — Dar ce e cummulul ăsta nene? Te-au pus și în consiliul Casei meseriilor? — Și șef de birou în aceeași administrație? — Și inspector clasa III-a? — Și medic clasa I-a?... — În loc să te întoarcă la ocnă, de unde abia fugiși în ziua de Joi ale curenteii orele 1 ante meridiene?...

Bine înțeles că toate aceste cinstiri sau ocări se adresau celor mai diferite persoane, cari totuși aveau ceva comun între ele și cu prietenul și colegul nostru: numele de Ion Popescu.

Mi-am adus aminte de acest lucru citind în ziarul de deunăzi o informație cam așa: „Suntem rugați să atragem luarea aminte a celor în drept asupra faptului că intendentul spitalului din U., d. Ion Popescu, se poartă în mod nepermis cu bolnavii cari vin în contact cu d-sa“... Dacă ar mai fi continuat *fierăstrăul*, ar fi fost să-i zic lui Popescu: — Numai intendent de spital nu fuseși până acuma... Adică ce-ar fi să dai o desmințire în gazetă, precum că Ion Popescu, intendent de spital nu este acelaș și nu trebuie să se confunde cu... Dar,

în acest caz, câte coloane de ziar ar trebui să fie pline zilnic cu astfel de desmințiri?!

Din când în când totuși dăm peste câte una, de pildă (nu cităm decât texte autentice): „D. avocat Ion Popescu din Capitală ne roagă să arătăm că avocatul Ion Popescu, care a fost implicat în fraudele cu bonurile de rechiziție dela Bacău, e altul decât persoana d-sale și că asemănarea de nume e numai o simplă coincidență“... Pe calea unor astfel de rectificări însă, oare unde am ajunge? — „D. Ion Popescu din Capitală, strada Sapienței, ne roagă să arătăm ca d-sa nu este una și aceeași persoană cu d. Ion Popescu din strada Prudenței care...“ — „D. Ion Popescu din strada Prudenței No. 13 ne roagă să facem cunoscut că nu este identic cu d. Ion Popescu din aceeași stradă No. 31, despre care...“ — „D. Ion Popescu dela No. 31 etagiul I ne atrage atenția că d-sa și d. Ion Popescu dela acelaș număr etajul al III-lea sunt două persoane deosebite...“ — „D. Ion Popescu,..

* * *

O simplă coincidență, desigur însă și mai curioasă decât toate acestea, este și aceea care rezultă din ceastăaltă informație, pe care o culegem din chiar „Monitorul Oficial“ (ce e drept cu o mică dar neînsemnată modificare): — „D. Ion Popescu a fost numit impieगत auxiliar cl. II-a în serviciul exterior general al serviciului finanțelor (serviciul serviciului!) în locul dlui Popescu demisionat...“ Popescu în locul lui Popescu! — Tot așa, de-o pildă, dacă ar fi vorba de un proces al dlui Ion Popescu împotriva dlui Ion Popescu. — cine va câștiga acest proces? — Popescu, de sigur: și cine-l va pierde? — Popescu. Într'un asemenea caz, nimic n'ar fi mai mai ușor pentru ori și cine să facă pe somnambulul extralucidă care... prezice trecutul și ghicește viitorul!

Cu toate acestea, lucru ciudat! Atâția Popescu și atâtea și atât de felurite neplăceri din pricina acestor asemănări de nume, și cu toate astea numai arare ori, extrem de arare ori, dăm în lungile pomelnice ale celor cari își cer schimbarea numelui prin ministerul de justiție, peste câte un Popescu ce simte necesitatea de a se numi altfel; cei mai mulți se vede că sunt totuși mulțumiți, poate unii și mândri, de un nume care de altfel, chiar prin etimologia lui, se poate chema fără îndoială, în sine, cinstit.

Dintr'o listă, de vr'o sută de petiții de schimbări de nume cel puțin, abia dacă găsim un Popescu, și nici acesta Ion, ci Alexandru Popescu, care „a făcut cerere pentru schimbarea numelui său patronimic de Popescu în acela de...“ (nu importă). — În schimb însă, poate ca să nu se strice echilibrul Popeștilor, găsim numai decât o altă cerere în cuprinsul că — „D. Nicolae C. Vasile, domiciliat în comuna... a făcut cerere acestui minister pentru schimbarea numelui său patronimic în cel de... Popescu!“ — Iată un om care desigur nu urmărește originalitatea, nu caută să se deosibească, prin numele său cel puțin, de comunul muritorilor...

Cine știe ce i-o fi îndemnând pe alții să ceară schimbări de nume, ce pot aminti și ele pe Popescu numit în slujbă în locul lui Popescu? Cutare nu mai vrea să se numească Vasilescu, ci preferă Grigorescu, celuilalt nu-i place Petrescu, ci vrea mai bine Pavelescu... — Cel puțin, adăogarea unui *escu* în coada unui nume de botez, spre a-i da o înfățișare mai... patronimică, poate fi mai explicabilă. Astfel, avem în lista care ne-a dat subiectul acestei cronici pe: d. Teodor I. Gheorghe care dorește să se numească în viitor Teodor I. Georgescu; d. Matei Ion Ghiță care cere să i se dea voie a se numi Matei I. Ghițescu; sau pe d. Leonte G. Tănase, care vrea să fie cunoscut de acuma înaiute sub numele mai distins de L. G. Tănăsescu.

Dacă e vorba să-și schimbe cineva numele, înțelegem în tot cazul să-și aleagă unul mai puțin comun; de pildă, avem în lista noastră pe d. Constantin M. Niculescu, care-și adaogă porecla de Sudiți (pluralele acestea sunt de mai mult timp acuma la mare modă ca nume patronimice de împrumut) sau pe d. I. M. Vasilescu, și care își ia pe de-asupra numele unui mare artist al nostru, spre a se numi... În sfârșit toate aceste schimbări și adăogiri de nume sunt poate cele mai raționale, și mulți ar face bine să imiteze exemplele de felul acela, care transformă un nume prea comun, echivalent cu un anonim, într'unul care să-i deosibească mai mult printre ceilalți concetățeni și contemporani ai lor.

Nu înțelegem, oricum, unele tendințe de-a dreptul contrare ce mai vedem manifestându-se. De exemplu: d. Nicolae Măriuță nu e mulțumit cu numele acesta destul de drăguț și original, ci pretinde să se numească Nicolae Pavelescu! — D. Gheorghe Șandru crede că o să-i fie mai bine dacă o să-l cheme... cum credeți? — Gheorghe Ionescu! Iată o francă și adevărată cădere în anonim... Insuși un domn Traian Jianu, e nemulțumit cu acest nume celebru, istoric, și i-ar conveni mai bine Traian Teodorescu!

Din contra, ceea ce înțelegem mai curând și mai perfect decât orice, este când cineva caută să scape de un nume cu sunet sau înțeles urât, sau oricum jenant, — și atunci chiar și quasi-anonimatul e bineînțeles preferabil. Când te chiamă Gheorghe Spirea Caracudovici, e de înțeles să ceri voie onor. minister să te poți numi pe viitor fie și numai Gheorghe Spirescu; sau când îți zice Nicolae Salam, nu e de mirare să ceri să te cheme Nicolae Florescu (ceea ce ar reveni cam acolo că dacă te-ar chema Ion Cârnat, să ceri să ți-se zică Ion... Trandafir sau Ion Patrician), Tot atât de autentică e cererea d-lui Vasile Șchiopârlan de a se numi Vasile... Dumitrescu, precum și aceea a d-lui Ion Brăgaru de a i-se schimba numele în — (aceasta e într'adevăr culmea anonimatului): — Ion Ionescu! Poate că pentru a nu fi bănuț după numele său patronimic, că ar fi cam de prin... Cadrilater, d. Brăgaru și-a ales numele cel mai românesc cu putință.

* * *

Schimbările de nume evreiești sunt și ele de mai multe feluri;

și nu însemnează întotdeauna o romanizare. Astfel d. Haim Herșcu Berensohn cere să i-se zică de acum Haim *Lupu* Berensohn; adică ce-și schimbă *Lupu* aicea? Desigur numai numele patronimic nu. D. Iosub Haim Iosub nici măcar atâta: el pretinde să se cheme de astăzi înainte: Iosub Haim... Davidsohn! Iar d. Avram Isac preferă numele de Avram... Bercovici. La ceea ce n'am putea să zicem altceva decât: „De gustibus...”

Dar iată și o dublă schimbare de nume cu care vom termina: d. Eduard Birmănescu a făcut cerere pentru schimbarea numelui său patronimic de „Birmănescu” în cel de „Marinescu-Slatina” spre a se numi... Aceasta ne aduce aminte de o anecdotă, de care evreii nu trebuie să se supere, căci e opera chiar a unui ironist evreu:

Un israelit se botează și trece la religia protestantă; puțin după aceea își schimbă și această confesiune și devine catolic. Un fost coreligionar, mirat de atâta nestatornicie, îl întreabă, ce să însemneze această?... — Foarte simplu, îi răspunde cellalt. Tu știi, că dacă un israelit se botează și-l întreabă cineva: „ce ești?” iar el răspunde, depildă: „catolic”, creștinul nu se lasă într'atâta, ci-l mai întreabă: — „Dar înainte de asta ce-ai fost?” — Atunci acela trebuie să răspundă: „israelit” — „Care va să zică tot jidan”, o să și audă. — Dar la mine e altfel: mă întreabă: „ce ești?”, — răspund: „catolic”; — „dar înainte de asta ce-ai fost?” — „Protestant!”.

ION GORUN

Războiul mercenarilor

Pe calea spinoasă, de-alungul căreia ne străduim să căutăm cu toții cea mai fericită orientare asupra treburilor publice, ni s'a așezat adeseori dinainte o invăzie nesuferită de vietăți parazitare; atâtea cunoscută și nedorite apariții de răscruce, obișnuite de foarte multă vreme să strige la toate cele patru vânturi necazurile altora, durerile altora, și, ceace ni se pare mai ciudat, dușmăniile altora. E un respingător fenomen de mimetism social, pornit parcă dinadins să încurce lucrurile pretutendeni, și el a năpădit în mod îngrijitor frontul nestabilizat încă al democrației românești, împiedicând desfășurarea firească a forțelor acesteia. Sunt împrăștiți peste tot locul, acești mercenari ai luptelor noastre politice, pregătiți totdeauna ori să trădeze ori s'o rupă la fugă, dar gata în acelaș timp să atace sau să apere o cauză care nu e a lor.

Câteodată, această cauză ar merita, fără îndoială, apărători mai onești. Nu de mult, d. Octavian Goga a ridicat de urechi, în văzul tuturor și în paginile acestei reviste, pe amabilii „protectori dela București“, rezeziți ca lăcustele asupra măruntelor nevoi ale Ardealului. Minoritățile, cu deosebire, au de suportat avansurile insistente ale acestor lefegii dornici de un bun plasament. În redacțiile gazetelor maghiare dela Cluj sau dela Timișoara apar ca din pământ, asemenea binevoitori amici, înviesmântați în costume pitorești de excursioniști, recomandându-se cu dezinvoltura cerută de împrejurări, și declarându-se așa din senin protectori ai bieților lor concetățeni din Ciuc sau din Trei Scaune. Nu mai trebuie să adăugăm, că niciunul din înduioșajii călători nu știe o iotă ungurește, habar n'are de condițiile de viață ale populației maghiare, și n'a trecut până acum, dincolo de Predeal, decât de câteva ori, înainte de război, până în valea Temeșului, unde fostul restaurator Klein servea atât de gustoase gulașuri secuiești...

Ce poate să fie comun, într'adevăr în acest caz, între protectori și protejați? Ce resorturi sufletesti, nevăzute, îi poartă pe ceidintă în ajutorul celorlalți? Nimic, dar cu desăvârșire nimic. Și totuș, în gazetele din Capitală, în aprinsele discuții de vagon-restaurant, în anticamerile ministeriale, întâlnești domni gravi, cu aere de mecenași ai umanității, cari iau sub aripile lor ocrotitoare sute de mii de suflete năpăstuite, declarându-se dispuși să-și dea și viața pentru respectarea celor nouă puncte din hotărârea dela Alba-Iulia. Minoritățile sunt firește recunoscătoare, și de aceea, suspectele figuri cari au luat în

antrepriză „drepturile omului“ în întregime, sunt privite cu nădejde și admirație, sunt expuse cu prisosință prin vitrinele negustorilor, și sunt proslăvite în articole ditirambice. Li se publică părerile, li se comentează atitudinile, li se laudă generozitatea, până când într'un fel sau altul, mercenarul chesiiunei maghiare, să zicem, binevoiește să-și prezinte nota de plată. Sărmanii naivi își vin atunci în fire, și-și dau seama de eroarea săvârșită, dar e prea târziu. Transformismul își cere drepturile lui. Drepturile omului. — ce Dumnezeu!

Acelaș lucru se întâmplă, fără supărare, și cu politica românească din Ardeal. Uitați-vă, cine o susține în ziarele din București; o altă serie de protectori. De cele mai multe ori, aceste mutre de profesioniști ai nevoilor obștești, acești infatigabili șampioni ai democrației au văzut lumina zilei undeva, printr'un colț insalubru al Galității; s'au pripășit apoi într'o bună zi prin ceainăriile din calea Văcărești, unde timp de câțiva ani au profesat în jargon un marxism mirositor a usturoi, au suferit apoi, pentru ideile lor înaintate, câteva nevinovate asvârlituri peste graniță, — fiecare iera de pe atunci un bărbat de convingeri, în embrion, — și s'au reîntors, amnestiați, să se pună la dispoziția oricărei mari fapte naționale. Bravii eroi ai gândirii politice din România și-au închiriat pe vremea războiului, diferitele legății, încălcita lor sintaxă, cu toate greșelile de gramatică pe de-a-supra, au precedat cu o înduioșătoare credință armatele noastre în retragerea din Moldova, sau au rămas, nenorociți și plângători, în Capitala ocupată de inamic; au apărut mai târziu, fără prea mari beneficii materiale, la Iași, prin alte ceainării, cauza țării lor adoptive, sau au rămas la București în solda Komandaturei germane redactând apeluri la dezertare, modest retribuite, pentru uzul frontului românesc. Au făcut într'un fel, sau într'alt fel, nu dintr'o deosebire de temperament sau dintr'o înțelegere diferită a noțiunii de onoare. Au fost unii patrioți și alții vânzători de neam, după întâmplarea capricioasă, care i-a aruncat fie la un ghișeu, fie la cellălt.

Astăzi, după război, iată-i împărțiți din nou prin diferite câmpuri. Mai cu seamă însă, ei iubesc Ardealul. De dragul acestuia, nu-și mai pot ține firea. E drept, că de câteori vorbesc despre trecutul lui, mai apropiat sau mai depărtat, faptele apar cam incurcate: Șaguna se naște la Rășinari, Andrei Bârseanu e autor de „povestiri vânătoarești“ și partidul național datează cel puțin dela 1848... Dar ce-are aface! Entuziasmul pentru „frați“ nu scade, tonul e tot atât de cald, în brățișarea e tot atât de sinceră. Nu e, într'adevăr, nici chiar d. Iuliu Maniu un avocat mai zelos al răposatului Consiliu dirigent, decât ocrotitorii săi din redacțiile de pe strada Sărindar. Nu e nici chiar d. Alexandru Vaida, un adept mai înviersunat al formulei „Ardealul pentu ardeleni“, decât acești vrednici urmași ai vânzătorilor de haine vechi din Lemberg și Cracovia. Nu e nici mitropolitul Suciul din Blaj un păstrător mai autorizat al moștenirii spirituale, rămase dela Gheorghe Șincai, Petru Maior și Samuil Micu, decât acești fanatici greco-catolici, botezați prin circumciziune...

Dar și dincolo, în colțul protivnic de tabără, strânși în jurul fru-

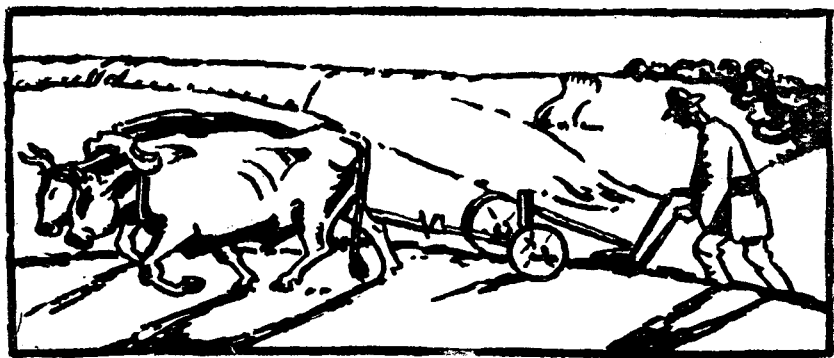
moaselor cusături muscelene de pe cămașa d-lui Ion Mihalache, nu lipsesc simbriașii: simbriașii țărănismului. Aceștia nu mai sunt din Galiția orientală, ci din vechia Polonie rusească. Dar îi cunoaștem și pe aceștia, ca și pe ceilalți. Știm de pildă pe unul dintre ei, pare-mi-se chiar actualul prim-redactor al *Aurorei*, care a figurat cu multă cinste printre gazetarii plătiți cu mărci germane (ah! valuta de-atunci...) și înscrși pe celebra listă a lui Günther. Fanaticul țărănist de astăzi, a trecut la 1916, în serviciul inamicului, a redactat cu mare elan murdara *Gazetă a Bucureștilor*, și s'a legat atât de strâns de încântătoarea cască prusacă, încât, doi ani mai târziu, la 1918, a fugit peste graniță, odată cu oștile bătute ale mareșalului Mackensen. Mai târziu, Curtea marțială l'a condamnat la ocnă, în lipsă, dar oligarhia, primejdioasa și mizerabila oligarhie, l'a grațiat... Ce titluri mai complete se puteau cere, oare, unui adept militant al luptei de clasă în favoarea țărănimei năpăstuite? Și acesta este numai un exemplu, în treacăt. Un ilustru medalion dintr'o galerie de portrete.

Asistăm tot mai nedumeriți, la războiul mercenarilor, și nu putem pricepe îngrij toarea anomalie. Pentru ce e nevoie de acești gladiatori, pe arena bătăliilor noastre interne? Pentru ce să fie apărate interesele Ardealului, de indivizi cari nu pot să aibă nicio legătură de inimă cu acest colț de pământ? Pentru ce să pledeze pentru propășirea plugarilor de pe Ialomița, foștii vânzători ambulănți de șireturi de ghete? Pentru ce să se erijeze în „leaderi“ ai libertății, ocașii iertați, la închieturile cărora se mai văd încă cicatricile lanțurilor? Pentru ce, atâți intermediari, atâți samsari, atâți proxeneți ai cuvântului rostit sau tipărit? Pentru ce? Numai pentru că nu știm care șef politic, regional nu mănuieste cu destulă îndemânare tocul de scris și are oroare de cerneală? Numai pentru că anumiți deștepți bărbați de stat nu au curajul de a-și lua, pe față, răspunderea murdăriilor distilate în umbră? Numai pentru că e mai comod să pui pe alții să se bată, decât să te bați tu însu-ți? Se poate. Dar și aceste apucături le plătim foarte scump, tot noi. Grație lor, se închiagă sub privirile noastre tolerante o presă pe care o confecționează cel dintâi venit, în care găsește azil și ultimul agramat, și care se înstrăinează pe zi ce trece de caracterul acestui popor cași de normalele lui năzuinți. Și o asemenea presă, nu se poate s'o dorească cineva.

Luxul acesta fudul și primejdios, de moșieri trândavi și obosiți cari își lasă ogorul în prada tuturor arendașilor venetici, nu ni-l putem permite în tânăra societate românească, abia în curs de constituire. Patimile noastre pot să fie de foarte multe ori urâte. Credințele noastre, greșite. Idealurile noastre, irealizabile. Da... Cât de mult ar câștiga însă, sforțarea spre mai bine a tuturor, și a mea, și a dumitale, iubite cetitor, dacă fiecare dintre noi, cași ceilalți din jurul nostru, s'ar bate pentru propriile lor patimi, pentru propriile lor credințe, pentru propriile lor idealuri.

Iar pe mercenari, pe gladiatori, pe lefegii, i-am trimite pur și simplu, la plimbare...

ALEXANDRU HODOȘ

Amintiri din temniță

Chibritele

De două zile eram oaspele temniței. În celula mea de șase pași, încuiată cu două zăvoare, mă plimbam de dimineața până seara și suciam la țigări, una după alta. Cine știe, prin ce întâmplare, nu mi-au sechestrat tutunul și așa, duceam lume destul de albă. În fumul de țigară se înecau toate: dorul de copii și de femeie și... aducerile aminte. În două zile s'au topit trei pachete de tutun, mai aveam trei și nu-mi păsa de lumea asta. Ivirea jandarmilor, perchiiziția domiciliară, lacrimile femeii, strigătele copiilor, — îmi păreau... visuri trecute. Câte-odată mi-se părea că aud glasul băiatului celui mic:

— Așa-i, tăticule, că poimâne vii acasă? Să nu uiți să-mi aduci un fluier...

Atunci strângeam țigara între dinți, închideam ochii și așa, cu ochii închiși, suciam alta.

Dar... visurile au un sfârșit și în temniță. Colo către seară băgasem de seamă că mi-se gată chibritele. Mai aveam doar... trei.

Desmeticit, am mai conținut din țigări. Mi-am urmat plimbările, în locul stălpului de fum, acum mă însoțiau gândurile și aducerile aminte. Mă vedeam pe stradele Clujului, cu jandarmii în urma mea și auziam urletele trecătorilor:

— Unde duceți pe cănele ăla? În temniță? La ce-l mai duceți? Loviți-l în cap, cu patul puștii!... Și-a trădat patria! Pfu, popă spurcat!

Celula mea avea o singură fereastră, deasupra ușii. M'am suit pe zarul dela ușă și m'am uitat pe fereastră. În curtea temniței văzui un puiu de țigan, ca de șaisprezece ani. I-am cerut un chibrit.

— Eu, chibrite? — făcu țiganul râzând cu hohot. — De unde să am eu chibrite? Sunt rob și eu, ca și dumneata...

— De când?

— De șase luni...

— Și cât ai să mai robești?

— Încă cincisprezece ani și jumătate, — îmi mai spuse pleoscând din limbă și învârtindu-și ochii, ca un pui de drac.

Il mai întrebai:

— De ce te-au judecat?

— O, părinte, — îmi răspunse rânjindu-se și apoi aruncându-mi o privire compătimitoare, — eu nu-s ca dumneata. Eu numai... am omorât pe tata...

Apoi o luă la picior, căci se apropiase temnicerul. Din acelaș motiv, am coborât și eu în celulă și mi-am continuat plimbarea.

— Ce om fericit, — gândiam. — El nu e ca mine. El numai... a omorât pe tată-său...

Mi-am sucit o țigară, am aprins-o privind cu nespusă duioșie flacăra chibritului. Am fumat-o încet, încet, din focul ei am aprins alta și-apoi iar alta, șese după olaltă. Se înserase de-a binelea, tocmai era să aprind și pe cea de-a șaptea, când am auzit convorbirea soldaților ce erau de pază:

— Ce facem la noapte?

— Spânzurăm... doisprezece popi...

— La ce? — mi-am zis atunci, m'am trântit pe pat și am adormit.

Din focul ultimului chibrit am fumat în ziua a treia șapte țigări. Aș fi fumat poate opt, dar... mi-au adus prânzul.

După prânz, instinctiv, am mai sucit o țigară. O învârtiam dintr'o mână într'alta și cântam, cu glas ca din fundul mormântului:

— *De strălucirea stelelor*

Aminte mi-am adus,

O, stelelor, stelelor,

Unde v'ați dus?

După vre-un ceas veni temnicerul în celulă, cu țigara aprinsă.

— Au răsărit stelele, — mi-am zis și... am cerut foc.

El mi-a răspuns, privind-mă chiorăș:

— Nu se poate! E oprit!

— Dacă crezi în Dumnezeu, — i-am mai zis odată, — dă-mi foc la țigară...

— Ce vrei? Să dau foc unui ticălos, care și-a trădat patria?

Mai aruncă o privire asupra celei și ieși, învârtind cele două chei grele. Iar eu... m'am trântit pe pat.

O, stelelor, stelelor,

Unde v'ați dus?

Au urmat trei zile de chinuri. Urcat pe zarul dela ușă, stam câte-un ceas în fereastră, în nădejdea că o să capăt foc la țigară...

În seara cea de-a doua am ros țigara între dinți și am sucit alta. O țineam în mână și o priveam cu ochi aprinși, ca pe un fruct oprit...

A treia zi, după răsăritul soarelui, am auzit pași în apropierea celulei.

M'am urcat repede pe zarul dela ușă. Bătăile puternice ale inimii par'că îmi șoptiau, că de-astădată... nu mă urc înzadar...

Era o fată frumoasă, ca toate eroinele povestirilor mele și... cu ochi vineți. Cum tocmai trecea pe lângă celula mea, i-am aruncat o privire tristă...

— Ce ochi frumoși, — gândiam — și câte inimi poate se aprindă razele lor... Numai țigara mea... nu pot s'o aprindă...

Am simțit amarul deziluziei și totuși... nu-mi venia să mă retrag. Nici vârsta, nici cumplitele suferințe ale temniței nu pot să facă pe om nesimțitor în fața unei femei frumoase.

Se opri în dreptul meu.

— Cum te cheamă, părinte?

I-am spus.

— Pentru-ce te-au arestat?

— Nu știu, — am răspuns, ridicând din umeri.

Mă privi și ea cu tristețe, apoi scoase din sân un carnet și îmi însemnă numele.

— Cine ești dumneata, — am întrebat-o acum și eu, și... pentru-ce mi-ai însemnat numele în carnet?

Mi-a spus. Era fata unui preot de pe Săcaș și a fost arestată de-odată cu tată-său, — de șapte zile e oaspele temniței. Tatăl ei, e încuiat într'o celulă din etaj, iar ea e lăsată liberă și se plimba toată ziua prin grădina temniței. Aseară li-s'a hotărât soarta: vor fi depărtați la Șopron. Peste-un ceas are să se întâlnească cu tată-său și desigur o s'o întrebe: ce musafiri a mai primit temnița? Ca să nu-mi uite numele, mi-l'a însemnat în carnet.

O ascultam în tăcere, dar simțeam fiorii unei fericiri apropiate. Ah! Ochii mei ardeau atunci, desigur, ca văpaia...

— Ea are un tată, — îmi ziceam, — și tată-său... are chibrite...

— Domnișoară, — i-am zis, cu glasul aprins al înamoraților, — dacă mergi la tatăl dumnilale, roagă-l în numele meu și al lui Dumnezeu cel sfânt și drept, să-mi trimită un chibrit... o, domnișoară, numai un chibrit...

Tresări. Iși înfundă mâna în sân și scoase... o cutie de chibrite.

— Vezi chibritele astea? Numai Dumnezeu știe, cum le-am câștigat... Vroiam să le duc tatei, dar... dumneata ești mai necăjit ca el...

Și îmi aruncă întreagă cutia de chibrite pe fereastră.

— O, domnișoară, — i-am zis, tremurând de fericire, — cum să-ți mulțumesc... O, zăbrelile astea... Dar... o să scap de-aici, să știi... și o să-ți trimit un peșitor...

Și Dumnezeu știe, ce i-am mai spus...

— N'o să te ții de cuvânt, — îmi zise acum răzând din toată

inima. — O să-mi uiți, chiar și numele... Dar... du-te, aprinde-ți țigara...

Apoi se depărta repede, spre grădină. Privirile mele n'au putut s'o urmărească... se auziau pașii temnicerului...

* * *

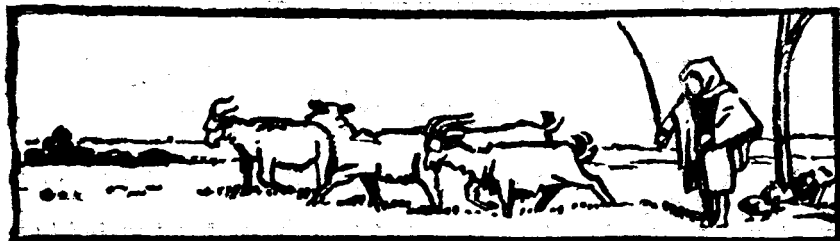
A avut dreptate, nu mi-am ținut cuvântul. I-am uitat și numele și satul... Dar mânușa, cu care a aruncat fericirea în celula mea, n'am uitat-o și n'o s'o uit nici-odată. Adeseori când îmi aprind țigara, mă trezesc fredonând:

— Unde ești, unde ești?

Ah! Unde ești? De cumva nu ești măritată, să-ți trimit și eu o cutie de... pețitori.

SEPTIMIU POPA

Coloniile de munte din Banat

— O iobăgie modernă și națională —

Am mai vorbit în paginile acestei reviste de situația extrem de dificilă a comunelor de munte din Banat. Asemenea comune găsim pe teritoriul societății „Recița“ și pe domeniile statului, acolo unde se exploatează mine, sau unde există centre industriale. Pe vremuri aceste centre erau locuite exclusiv de muncitori minieri sau industriali. Astăzi ele au ajuns să fie cele mai populate comune rurale din Banat. Sporul populației de o parte și părăsirea multora din exploatarea de altă, au creat o problemă cu totul nouă și care așteaptă cu impetuoasă zădărnici să fie rezolvată.

Problema comunelor de munte din Banat o ridică la suprafață împrejurarea, că acestea nu au o situație de drept asemănătoare cu a celorlalte comune, ci sunt considerate drept colonii, lipsite de unele din drepturile politice comunale, precum și de cele ale proprietății. Cu deosebire lipsa ori cărei proprietăți imobile pune pe acești locuitori într-o situație unică în felul ei în tot cuprinsul țării. După aplicarea legilor agrare, singuri acești locuitori ai țării au rămas fără nici o palmă de pământ și, ce e și mai grav, în același timp lipsiți și de ocazia de lucru. Satele acestea sunt formal condamnate peirii. În timp ce bărbații capabili de muncă cutrieră țara în lung și lat, familia rămasă acasă îndură cele mai cumplite mizerii. Niciodată mișcarea populației din aceste părți nu a fost mai vie, mai ales din coloniile situate pe domeniile statului.

Aranjarea situației de drept a acestor comune se putea face în două chipuri. Întâi, în baza legii maghiare din 1872, procedură care a și fost începută pe vremea guvernării d-lui general Averescu, dar care, din motive necunoscute, s'a înfundat la ministerul Domeniilor. În sensul acestei legi, orice colonie care are o vechime de peste 30 ani poate fi împrumutată, răscumpărându-și loturile după o cheie pe care o dădea arenda anuală înmulțită cu un coeficient oarecare.

Neacceptându-se această procedură, legea agrară deschidea o nouă modalitate a împrumutării, prin articolul cu privire la embatic. Legea agrară prevede că prețul de răscumpărare al loturilor va fi arenda anuală socotită de 16 ori.

Cu toate aceste dispozițiuni categorice, nu s'a făcut aproape nimic pentru ameliorarea situației acestor cetățeni-coloniști. Probabil, cei în drept nu și-au luat osteneala să cunoască starea precară a lor, sau sunt nedumeriți de împrejurarea că aceste colonii — de zeci și chiar sute de ani — nu au plătit nici un fel de arendă către stat, ceea ce pentru dânșii constituie un drept foarte puternic de a cere, pur și simplu, împrumutarea fără vre-o răscumpărare. Prin aceasta înțelegem, firește, numai intravilanele pe cari și-au zidit casele, fără să aducem vre-un prejudiciu locurilor estravilane, cum sunt fânațele și pășunatul, pe cari le reclamă în lipsa pământului arabil.

Neacceptându-se nici această de a doua procedură, ar mai putea fi vorba și de o a treia modalitate: colonizarea satelor de munte în altă parte, în județele unde statul știm că a rezervat întinse teritorii în acest scop, ca în județele Timiș-Torontal, Arad, și altele. Aceasta ar fi însă o acțiune cu mult mai grea și mai costisitoare, care va constitui o problemă a unui viitor după toate probabilitățile, foarte îndepărtat.

În loc de a alege oricare din modalitățile înșirate, statul prin înțeleptele organe ale guvernului actual a început o adevărată operă de teroare și de exterminare a uneia din cele mai frumoase populațiuni românești pe care o avem. Statului i-a revenit trista misiune să introducă, pentru întâia oară, iobăgia în cuprinsul Banatului, de care la vremea sa, grație unor împrejurări speciale, a fost scutit. Documentele de mai jos vor avea darul să confirme întru toate dureroasa constatare ce o facem.

Noua iobăgie de care vorbim ne-o ilustrează cu prisosință comuna Rusca-montană din apropierea Caransebeșului, cu o populație de 3000 suflete, în majoritate români, de unde ni se trimit o sumedenie de documente, care de care mai umilitoare.

Pentru a înțelege situația acestor nenorociți, amintim că, în această mare comună nu sunt decât cinci familii cari au intravilane proprii. Restul de 3000 de suflete nu au decât bunuri mobile. În afară de aceasta, mai amintim că șeful ocolului silvic, cel mai nemijlocit reprezentant al statului, și care întruchipează în persoana sa regimul feudal cu o demnitate ce întrece în cruzime pe vechii exponenți din veacurile trecute, — are o grădină de fân la marginea satului, pe care, contrar legilor în vigoare, refuză să o îngrădească. Împrejurul preainsemnatei persoane a inginerului silvic și a grădinei sale se desfășoară întreaga tragedie a unui bun și îndelung răbdător popor.

Și acum să urmeze documentele:

„Subsemnatul Petru Marta, primarul comunei Rusca-montană, declară că, din fânațele de o suprafață totală de 280 jugăre, atribuite de către Comisiunea de expropriere din Caransebeș prin hotărârea Nr. 77 I/1923, rămasă definitivă, Consilieratul agricol din Lugoș, con-

trar acestei hotărâri, a dispus să se ia pe seama agronomului din Caransebeș 20 jugăre; bazat pe acest ordin agronomul a luat 57 jugăre, din care jumătate a dat armatei, iar ceialaltă jumătate a reținut-o pentru sine. Din rest a mai luat dl Ion Galeriu, șeful ocolului silvic Rusca-montană, 44 jugăre, pe cari le-a vândut pentru 24,000 lei comunelor Lunca-Cernii și Răchitova din județul Hunedoara. Restul de 117 jugăre, în lipsă de izlaz și fân, pe care organele statului ni l-au luat, l-am folosit ca pășune. În afară de aceasta, în sarcina comunei cade pe nedreptul și o sumă de 3000 lei, leafa păzitorului fânului, angajat în baza hotărârii comisiunii județene susamintite“.

Rusca-montană, 2 Septembrie 1923.

s. s. *P. MARTA*, primar.

s. s. *ILIE MUNTEAN*, delegatul sătenilor.

„Subsemnatul, Petru Marta, primarul comunei Rusca-montană declară că, dl Ion Galeriu, șeful ocolului silvic Rusca-montană, contrar hotărârei comisiunii județene pentru expropriere din Caransebeș și a ordinului dlui președinte al acelei comisiuni, dă din pădurea comună, expropriată prin susmenționata hotărâre, lemne de construcție sătenilor din comunele învecinate, fapt ce se poate dovedi cu probe oficiale înaintate și dlui dr. Ianculovici, președintele comisiei de expropriere din Caransebeș“.

Rusca-montană, 2 Septembrie 1923.

s. s. *P. MARTA*, primar.

„Subsemnatul, Petru Marta, primarul comunei Rusca-montană, declară, că dl Ion Galeriu, șeful ocolului silvic Rusca-montană a împușcat în ziua de 19 August cu revolverul pe locuitorul Mihail Mihaescu, răbindu-l grav la brațul stâng, pentru motivul că i-a prins calul în grădina sa. Lezatul a reclamat cazul parchetului trib. Caransebeș“.

Rusca-montană, 2 Septembrie 1923.

s. s. *P. MARTA*, primar.

Din numeroasele procese verbale, dresate în fața aceleiași primării mai spicuim următoarele declarațiuni:

George Puiu declară următoarele: Șeful ocolului silvic, Ion Galeriu are la marginea comunei o grădină care este îngrădită din trei părți; partea rămasă neîngrădită este înspre locurile unde pasc vitele noastre. Prin partea neîngrădită a intrat o junincă. Prinzând-o, Ion Galeriu m'a silit să-i plătesc drept despăgubire suma de 150 lei, fixată de el, iar nu stabilită de o comisie a primăriei. Cu altă ocazie, vacile alungate de muscă rea au intrat în grădina susnumitului inginer, dar copilul meu le-a scos numai decât. Cu toate acestea, vigilul silvic Pavel Humița a cerut să las vacile să le ducă să le închidă, la ceace eu supunându-mă a împușcat după mine; din fericire glonțul nu m'a nimerit. Cele declarate le pot dovedi cu martori.

Ilie Poenaru declară: Înainte cu o lună, șeful ocolului silvic, Ion Galeriu și cu vigilul Pavel Humița găsindu-mi vacă lângă grădina sa,

în urma declarației lui. Nicolae Mîscu a prins-o și a închis-o în curtea lui Ilie Nicoară, în loc să o ducă la primărie; mi-a slobozit-o abia după ce i-am plătit 150 lei, sumă stabilită de el însuși. Pe motiv că și altă dată mi-ar fi prins caii în grădină, m'a silit să-i plătesc în total 600 lei.

Ioan Jura declară: În noaptea de 21 August, șeful ocolului silvic, Ion Galeriu mi-a prins caii în grădina sa și i-a închis la ocolul silvic, ținându-i acolo până în 24 August seara. În acest timp inginerul Ion Galeriu nu numai că nu a hrănit caii, ci nu m'a lăsat nici pe mine să-i hrănesc. Numai la intervenția parchetului din Caransebeș mi-a slobozit caii.

Măria Roșianu declară: Bărbatul meu, Alexandru Roșianu, fiind angajat păzitor de noapte la birourile ocolului silvic, inginerul Ion Galeriu i-a dat ordin să meargă în grădina sa să o păzească ziua și noaptea, spunând să împuște animale și oameni depotrivă. În acest scop a dat bărbatului meu armă și muniție. Nevoind bărbatul meu să împuște vitele consătenilor săi și cu atât mai puțin pe înșiși consătenii săi, a rugat pe inginerul Ioan Galeriu să-i permită să facă slujbă la biroul ocolului silvic, deoarece pentru paza acestora primește plata dela stat. Apoi inginerul Ioan Galeriu a căutat să silească pe bărbatul meu să mărturisească lucruri neadevărate în procesul ce-l are cu un vigil silvic. Declarând bărbatul meu că nu poate primi să fie martor mincinos, inginerul Ion Galeriu l-a dat afară din slujbă. Tot din aceste cauze m'a dat afară și pe mine din slujbă, căci și eu eram servitoare la ocolul silvic.

* * *

Am reprodus aci o neînsemnată parte din brutalitățile și abuzurile ce se fac, fără teamă de vreo pedeapsă, pe spinarea unui popor din cale afară de nenorocit și care ar fi vrednic de cea mai largă ocrotire și solitudine a statului român. În loc de aceasta, de săptămâni și luni de zile zadarnic bat cu jalba lor pela toate ușile, căci stăpânirea românească nu e dispusă să le, apere nici măcar viața. Să ne pregătim deci, pentru o nouă și cumplită iobăgie...

P. NEMOIANU

Germania care nu plătește..

— O comparație cu atitudinea Franței la 1871. —

Ne-a căzut în mâini, zilele trecute, una din numeroasele broșuri de propagandă în favoarea tratatului de pace dela Versailles, tipărite din grija guvernului francez. Într'o formă atrăgătoare, utilizând cu o admirabilă pricepere cele mai elocvente dovezi grafice, autorul broșurei pune față în față, pe fiecare pagină, cele două concepții cu totul deosebite de a suporta consecințele unei înfrângeri: a Franței la 1871 și a Germaniei la 1923. Tabloul e într'adevăr impresionant, și nu ne putem reține să nu-l copiem aici.

La 10 Mai 1871, Franța a semnat la Frankfurt tratatul de pace cu Germania. Supunându-se condițiilor dictate de biruitor, pierdea Alsacia și Lorena, obligându-se să plătească o despăgubire de război de 5 miliarde franci în aur, în termen de trei ani. Războiul nu costase pe Germania decât 900 milioane. Teritoriul francez avea să rămână ocupat de trupele germane până la plata completă a despăgubirilor. Franța avea o datorie publică de 26 miliarde de franci, adică de 13 ori mai mult decât produsul impozitelor sale. Populația sa fusese redusă la 36 milioane locuitori. Cu toate acestea, Franța a făcut tot ceea ce i-a stat în putință ca să plătească. Thiers spunea atunci: „Fiecare zi de întârziere a renașterii comerciale și industriale a Franței îi pricinuieste de o sută de ori mai mult rău, decât ar putea să-i facă bine o indulcire a preliminarilor de pace, câștigată pe prețul unui nou frământări.“ Asociațiunile particulare au deschis atunci liste de subscripții pentru a ajuta Franța să-și plătească datoria. Pretutindeni, în localuri publice, pe străzi, se strâneau obiecte de preț, de aur și argint, pe care populația le oferea de bună voie țării. Aproape un milion de cetățeni s'au grăbit să subscrie o sumă de 43 miliarde de franci, pentru plata despăgubirii, atunci când statul nu avea nevoie decât de o diferență de 3 miliarde. Cancelarul Bismarck văzând succesul acestui împrumut a spus: „Dacă aș fi știut, aș fi cerut francezilor 25 de miliarde.“ Într'adevăr, cu o regularitate neașteptată, Franța a vărsat toată despăgubirea de război, înainte de termen. Deși ultima rată trebuia plătită la 2 Martie 1874, Franța a achitat această rată la 5 Septembrie 1873. Cu șase luni

mai de vreme de data stabilită prin tratat, ultimul batalion german părăsea teritoriul francez. Creanța care apăsa asupra Franței era lichidată.

Cu totul altfel a procedat Germania după semnarea tratatului de pace din Versailles, dela 26 Iunie 1919 până astăzi. Și situația nu era aceeași. Franța a renunțat la plata cheltuelilor ei de război, cari se urcă la suma de 200 miliarde de franci. Războiul a avut loc pe teritoriul ei, și Franța a suferit pagube enorme în sumă de peste 100 de miliarde. Germania s'a obligat prin tratat, să plătească 62 miliarde de mărci-aur, reparațiuni pentru devastările pricinuite în regiunea frontului. Germania are o datorie de război de 105 miliarde mărci, adică numai cu un sfert mai mult decât produsul impozitelor. Niciuna din uzinele sale n'a fost distrusă. Toată forța sa de producție a rămas neatinsă. Dar nicăeri și nici cum nu se manifestă voința sa de a plăti. Declarația lui *Scheidemann*, fostul Cancelar german, a rămas piatra unghiulară a politicei tuturor guvernelor care s'au succedat de-atunci: „Tratatul este inaplicabil, chiar dacă s'ar face mari concesțiuni. Pentru mine, este un petic de hârtie, subț care nu-mi voi așeza niciodată semnătura“. A doua zi, după semnarea tratatului dela Versailles, ziarele germane au început o propagandă împotriva păcii. Șase sute de organizații naționaliste s'au alcătuit în Germania pentru a împiedeca plata sumelor datorate. Subscripții publice s'au lansat pentru a organiza rezistența pasivă împotriva obligațiilor impuse prin tratat, și subscriitorii primesc cu mândrie certificatele de buni cetățeni ai Germaniei invinse. Patru ani după iscălirea păcii dela Frankfurt, Franța achitase de mult despăgăbirile de război. Astăzi, la fiecare întrunire a Comisiei de reparații, se constată că Germania refuză să plătească. Germania datorează Franței, în contul reparațiilor, 62.400.000 mărci aur și din această sumă n'a plătit până acum decât 1.779.745.000 mărci aur.

Comparația este zdrobitoare și arată limpede reaua credință a Germaniei. Armatele franceze sunt în Ruhr, pentru a constrânge guvernul din Berlin să adopte o altă atitudine. Franța își arată hotărârea fermă de a apăra executarea integrală a clauzelor, cari fac posibilă o reconstrucție a ruinelor lăsate în urmă de un război, pe care nu l'a dorit.

După o expresie fericită, Franța după ce a câștigat războiul, va avea energia necesară pentru a „câștiga și pacea.“

CRONICARUL CARPAȚILOR

G A Z E T A R I M A T Ă

Visul unui șef de trib

Și uite-așa, poveștile se scurg...

*Era la Bădăcini, într'un amurg,
Ghiulucă adormise pe un scaun,
In vreme ce, cu barba lui de faun,
Ilustrul popa Man îl ocrotea
Să nu-l înțepe'n somn, vreo muscă rea...
Și se făcea că'n primitoarea casă,
La umbra moale, umedă și grasă
A unei sălcii cu frunziș boltit, —
(A fost o potrivire, negreșit,
Căci și politica unchiuțului se știe,
S'a întâmplat să fie cam... sălcie), —
Și se făcea ziceam, că pe sub zid,
Veneau pe rând toți șefii de partid,
Ca altă dată Friedrich Barbarossa
Să ceară iertăciune, la Canossa.*

*C'un ochi sever de Papă cam sașiu,
De-asupra lor, tronă acum Maniu.
Umil se 'nfățisau, în șir, cu toții,
Și prea fuduli, priveau spre ei, nepoții...*

*Erau acolo, pocăiți și triști,
Cei mai aleși din capii țărâniști:*

Rău rușinat, cu fruntea în țărână,
Stă Mihalache, numai într'o rână;
Servil vasal, îngeunuchiasé 'n prag,
Și-și închină cămașa, ca pe-un steag...
Argetoianu, mai să-i plângi de milă
Gemea subț pumnul greu al lui Boilă,
Chiar Averescu, mândrul general,
Se coborâse, iute de pe cal,
Și 'n uniformă nouă de paradă
Se prezentase, falnic, în ogradă
Rostind cu glas emoționat și rar:
— „Primește-mă 'n oștirea ta, — căprar“!
In fine, dus de nas de Agârbiceanu
Ceru să fie ascultat Brătianu...
O, ce políticos vorbea Ionel,
Și cât era de jos, de mititel,
Când s'a rugat, ca o sfârlează,
Jurându-se că el demisionează,
Și lăcrimând într'una: — „Să mă crezi,
„N'am fost de vină, să mă pardonezi!“

Cu sceptru 'n mâini, ședea senin, Ghiulucă,
Și-un Mercedès îl aștepta să-l ducă,
Stăpân nediscutat, stăpân etern,
Cu Sever Dan la cârmă, — spre guvern!

.....

Dar vai! când s'a trezit, era 'ntuneric,
Se spulberase visul cel feeric...
Un plop uscat, pustiu și taciturn
Se îmbrăcase 'ntr'un costum nocturn,
Și frunzele cădeau, — cu fiecare
Parcă murea o nouă pertractare, —
Și totul era trist după amurg...

Și uite așa, poveștile se scurg...

ULPIU TRAIAN DUNGĂ
rapsod sălăjean

INSEMĂRI

Redacționale. — D. Octavian Goga, fiind serios bolnav la Ciucea, nu ne-a putut trimite pentru revistă obișnuita sa colaborare săptămânală. Redacția *Țărei Noastre* și-a îngăduit, totuș, să reproducă în fruntea acestui număr articolul scris la 1913 în *Luceafărul*, cu prilejul morței tragice a lui Aurel Vlaicu.

In amintirea lui Aurel Vlaicu. — La 13 Septembrie se implinesc zece ani dela căderea năprasnică a aviatorului ardelean Aurel Vlaicu, în valea Prahovei. Numai cu un an înainte de izbucnirea războiului mondial, Vlaicu, feciorul de țăran de la Binținți, se făcuse solul prevestitor al trecerei Carpaților, pe aripile însuflețite ale sborului. A fost prima jertfă eroică pe care a cerut-o granița cea veche, înainte de a cădea și ea, sfărâmată. Au fost cele dintâi picături de sânge pe drumul izbândei de mai târziu. Pasărea măiastră, încheată de mâini infrigurate, într'o tresărire a geniului românesc s'a rostogolit din înălțimea unui temerar elan de luptă. Peste trei ani, ostașii cei mulți și fără nume ai aceluiaș ideal de cucerire a hotarelor dintre frați, porneau cu acelaș avânt să treacă „dincolo“, în Ardeal. Soarta a vrut ca și de data aceasta, triumful să fie răscumpărat cu prăbușiri nenumărate. Brutalul accident de aeroplan de lângă

Câmpina, repetat de-atâtea ori de-atunci incoace, ia astăzi proporțiile unui simbol.

Din nefericire, simbolul nu-l vedem intrupat nicăeri. Obișnuita noastră neprevvedere față de orice trudă creatoare a făcut ca tipul aeroplanului lui Vlaicu să dispară definitiv, odată cu pierderea aparatului zdrobit. Minunata mașină n'a mai fost reconstituită.

Icoana primului sol al visului milenar de întregire națională, realizat astăzi după grele sacrificii, n'are să se șteargă însă, niciodată, din inima neamului său.

Criza literară ardeleană. — Pornind dela o dare de seamă a noastră, asupra publicațiilor literare cari apar astăzi în Ardeal, revista ilustrată *Cosinzeana* din Cluj crede că poate fixa într'o scurtă notiță și cauzele generale ale crizei literare actuale. Țapul ispășitor ar fi, adică, politica...

Cosinzeana e de părere că puținii scriitori ardeleni, prinși și ei în agrenajul acaparator al vieții publice, au rupt „legăturile literare și sociale“ dintre ei, și nu se mai pot aduna, ca altădată, în jurul aceluiaș cămin literar.

Imputarea aceasta, aruncată preocupărilor politice, nu e nici ea prea nouă. Am mai auzit-o și altădată. Ne adu-

cem aminte, de pildă, de frumosul schimb de scrisori asupra aceleiaș teme: *politica și literatura*, dintre Caragiale și Vlahuță. Discuția ar putea să reinceapă, după cum se vede, între alții.

Dar, noi stăruim să credem că motivele dezorientării literare trebuiesc căutate în altă parte. E, ori-ce s'ar zice, pretutindeni, o îngrijitoare absență de ideal artistic. O răspântie sufletească în fața căreia o întreagă generație s'a așezat, nedumerită. Aceasta ar vrea să însemne, că nu ceace e în stare să desbine pe scriitorii constituite o piedică, ci tocmai ceace ar putea să-i adune lipsește din mijlocul lor.

Și asupra acestei stări de lucruri, cine știe, s'ar mai putea reveni...

O nouă publicație maghiară. — Se anunță apropiata apariție a unei alte publicații maghiare în Ardeal: *Erdélyi Hírlap*. N'am văzut încă cel dintâi număr al noului nostru confrate. Așteptăm, cu oarecare curiozitate, să ne dăm seama, întrucât era îndreptățită ivirea acestui nou organ al maghiarimei din Ardeal, pe lângă cele existente, cari sunt, și așa, destul de numeroase.

Problema administravă. — D-l Iosif Iacob, fost prefect de Bihor și profesor la Academia de drept din Oradea Mare, a extras într'o îngrijită broșură de aproape o sută de pagini, articolele publicate în ziarul *Tribuna* din Oradea Mare, despre: „Problema administrativă a Statului român întregit“. E o lucrare condensată, dovedind o temeinică pregătire pe tărâmul juridic și o rară pătrundere a necesităților politice. D. Iosif Iacob, examinând cu deosebire chestiunea unificării administrative, schițează în linii indetale de precise, punctele de sprijin ale unei viitoare reforme, și stabilește, ca în-

cheere, cele două etape prin care va trebui să trecem pentru a asigura o normală continuitate de drept:

1. Funcționarea sistemelor de administrație în vigoare în provinciile alipite și în vechiul Regat, sub îndrumarea regimului centralizării politice și de guvernământ;

2. Desființarea acestor sisteme și înlocuirea lor cu un sistem de administrație unitar, cu valabilitate pentru întreg teritoriul statului român.

Cu drept cuvânt, d. Iosif Iacob se declară categoric împotriva experiențelor penibile ce se fac în administrația provinciilor alipite, cu oameni nepregătiți și nepricepuți. Domnia-sa arată poate chiar prea multă grijă pentru conservarea formelor „concescute cu obiceiurile și împrejurările locale“, cari de cele mai multe ori sunt rezultatul unei concepțiuni protivnice intereselor noastre naționale. Dar, e mai presus de orice îndoială, că felul său de a concepe problema administrativă dela noi, se orientează, sigur și priceput, către o desăvârșită unificare a sistemelor în vigoare astăzi.

Iată pentruce recomandăm cu căldură cartea d-lui Iosif Iacob, cetitorilor noștri.

Iar alegerea dela „Astra“. — E, probabil, o mare sărăcie de subiecte în redacția *Patriei*. Altfel nu se explică, faptul că microscopica gazetă a dlui Iuțiu Maniu se ocupă din nou de alegerea dlui Goldiș la „Astra“. Ca de obicei însă, pricepuții ucenici ai părintelui Agărbiceanu țin morțiș să se acopere de ridicol, bătând apa în piua cu „eșecul“ nostru dela adunarea „Asociației“. Ar fi greu să mai răspundem *Patriei*, încă odată, când am lămurit aci, și pentru totdeauna, de ce nu ne-am dus să împiedecăm glorioșul succes de unul singur al vicepreședintelui partidului național.

Vom releva cel mult, așa, în trecere, hazlia contradicție pe care călăresc adversarii noștri. Pentru că, *Patria* nici nu renunță să susțină că patronii săi n'au făcut politică la „Asociație“, nici nu se îndură să nu vorbească despre „succesul partidului național“ la adunarea dela Timișoara... Apoi, știți, șirentia are și ea o margine.

Jocuri de societate. Nu se pot numi airtfel micile distracții, născocite deia o vreme de către foarte mulți concetățeni, cari doresc cu orice preț să se amuze, prin cafenele, prin saloane ori prin gazete din provincie, și cari alcătuiesc în fiecare zi o nouă listă a viitorului guvern. Am cetit, deunăzi, una foarte amuzantă, până și într'o foaie pentru popor, strecurată acolo de imaginația supra-încălzită a unuia dintre numeroșii oameni de legătură ai partidului național.

Cam aceeaș origine trebuie să aibă desigur, și combinația ministerială pe care o desvăluiește acum confratele nostru *Timpul*, organul personal al dlui Alexandru Marghiloman. Ziarul *Timpul* face „destăinuirea“ că în Decembrie 1921, șeful partidului conservator-progresist ar fi propus Regelui formarea unui guvern de coaliție, cu d-nii general Averescu, Iuliu Maniu și (firește!) Alexandru Marghiloman.

Lucrul nu e imposibil. O fi și d. Marghiloman amator de asemenea jocuri

de societate. Se înșală însă, dacă își închipuie că gluma de mai sus a fost, la vremea ei, mai bună decât altele. Dovadă despre aceasta e însuși faptul că nimeni n'a știut până acum nimic despre ea, deși datează de aproape două ani.

Nu imputăm nimănui aceste ușoare plăceri nevinovate. Cum vreți să se consoleze puțin bărbații politici în disponibilitate?

Cărți și reviste. *Cosinzeana*, N-rii 16—17 din 10 Septembrie, cu versuri și proză de T. Turel; Gr. Văja, Maria Cioban, Gh. Butnar, Petrea Dascălul etc. O frumoasă schiță de Jan Neruda tradusă din limba cehă de abatele Zavoral și Horia Petrescu, apoi numeroase ilustrații.

Junimea literară, excelenta revistă din Ceănăuți de sub direcția d-lui I. Nistor. N-rii 8—9 din August—Septembrie, cu un foarte bun articol al d-lui Alex. Ieșan intitulat „Filosofia ca știință și funcțiune socială“, versuri și proză de G. Rotică, V. Tempeanu, Gr. Văja, N. Tului, N. Dracea, M. Ștefănescu, V. Morar, C. Berar. O bogată cronică literară, culturală și socială.

Democrația N-rul 8—9 pe August—Septembrie. Articole de d-nii I. G. Duca, Misir, Barzan, Pavel Kuzminski, Georges Szurig și Const. Lungu, și o bogată cronică externă, internă și financiară.